

EL PAISATGE SONOR DE PALAMÓS ENTRE 1770 I 1850: L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA I EL CONVENT DE NOSTRA SENYORA DE GRÀCIA¹

ANNA MARIA ANGLADA I MAS
Graduada en musicologia (UAB)

RESUM

El paisatge sonor de Palamós entre 1770 i 1850 es configura, essencialment, en dos espais: l'església de Santa Maria de Palamós i el convent de Nostra Senyora de Gràcia, conegut com el convent dels agustins. Aquests temples estaven impregnats d'una intensa activitat religiosa, que es manifestava tant a dins com a fora dels temples. Les dues institucions estaven situades als extrems oposats de la vila i professaven episodis d'intensa rivalitat.

El fet musical es presentà, majoritàriament, amb la construcció de l'orgue i el pagament als organistes, així com les despeses del magisteri de l'escolania i el lloguer de les cobles de músics per a processons, balls de plaça i saraus, entre els quals destaca la festa del patró, sant Joan.

La figura de Joan Vicens, frare agustí del convent, agafa protagonisme després de corroborar la seva entrada a la catedral de San Juan de Puerto Rico. Va ser el gran impulsor musical durant la seva estada al capdavant del cor catedralici, i es preocupà de la dotació econòmica per fer-ho possible.

PARAULES CLAU: Palamós, orguener Josep Pujol, orgue, convent de Nostra Senyora de Gràcia, Joan Vicens Llibert, església de Santa Maria, cobles de músics, Baix Empordà.

1. El present article és un extracte parcial del meu treball del Màster en Recerca Musicològica, Educació Musical i Música Antiga del Departament d'Art i Musicologia de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat Autònoma de Barcelona (2014-2016), defensat el 12 de juliol de 2016. El tutor va ser el doctor Josep Maria Gregori i Cifré, a qui aprofito l'avinentesa per reiterar les gràcies.

THE MUSIC LANDSCAPE IN PALAMÓS FROM 1770 TO 1850: SANTA MARIA CHURCH AND NOSTRA SENYORA DE GRÀCIA CONVENT

ABSTRACT

The music landscape in Palamós between 1770 and 1850 was basically formed by two spaces: Santa Maria Church and Nostra Senyora de Gràcia Convent, known as the Augustinians Convent. These places carried out an intense religious activity, which took place both inside and outside the churches. The two institutions were located at opposite ends of the town and their relations were marked by episodes of intense rivalry. The musical endeavours primarily involved the building of the organ and the payment of organists, together with the expenses of teaching the boys choir and the hiring of bands of musicians for processions, dances on the town squares and festivals, notably including the feast of the town's patron Saint John. The figure of Joan Vicens, an Augustinian friar of the convent, became prominent after corroborating his entry into the Cathedral of San Juan, Puerto Rico. He was a great promoter of music during his time as the head of the cathedral choir, taking care of its financing in order to make its activity possible.

KEYWORDS: Palamós, organ maker Josep Pujol, organ, Nostra Senyora de Gràcia Convent, Joan Vicens Llibert, Santa Maria Church, bands of musicians, Baix Empordà region.

La intensa activitat musical que es va produir a Palamós entre 1770 i 1850 és l'objecte del nostre article. La recerca a l'entorn del constructor de l'orgue de l'església i els organistes que ocuparen la plaça, així com la descoberta de la figura del frare del convent dels agustins Joan Vicens, que acabà essent l'impulsor d'una nova etapa musical a la catedral de San Juan de Puerto Rico, han motivat aquesta investigació.

Els dos centres eclesiàstics, l'església de Santa Maria i el convent de Nostra Senyora de Gràcia, foren els focus d'interès on es produïren la majoria dels esdeveniments musicals. La ingent quantitat d'afany per a obtenir feligresia i la poca distància que separava els dos temples van provocar alguns episodis de manifesta rivalitat. És per això que la comunitat s'esforçà a procurar la presència d'orgue a l'església parroquial, organistes i un benefici per al seu manteniment, tot invocant a la solemnitat necessària per a la litúrgia. En el convent també es dotaren d'orgue i d'una escolania de prestigi, fet que serví a Vicens per a ser reconegut més tard, a la catedral de San Juan de Puerto Rico, com un músic excel·lent; cal fer esment d'aquesta projecció intercontinental.

El paisatge sonor, configurat en l'espai proposat, fou el resultat de l'expressió comunitària, íntimament lligada als processos socials, religiosos i polítics. En aquest aspecte, cal destacar el redreçament de l'auge econòmic estroncada amb la Guerra de Successió, que va deixar el nostre país immers en la desolació per les pèrdues de les nostres llibertats. Aquesta remuntada es produeix amb força a Palamós, com a conseqüència de l'intens moviment social de la població, generat dins l'àmbit religiós i amb la presència de càrrecs nobiliaris adscrits a la vila, que

permeteren potenciar l'art en les vessants patrimonials, arquitectòniques i musicals. Les mostres de l'apogeu econòmic dins l'àmbit eclesiàstic es manifestaren amb una gran quantitat de fundacions de beneficis, patronats i causes pies.

Els esforços per a dotar la vila de grans obres arquitectòniques amb finalitat religiosa permeteren preparar el terreny per a l'establiment futur de música en aquests espais:

[...] es dugueren a terme quatre grans empreses que cal destacar: l'Església de Santa Eugènia de Vila-romà (1765-1810), l'Hospital i la Capella del Carme (1768-1771), la nova església del convent dels Agustins (1771-1791) i la Capella del Sant Crist, altrament coneguda per Capella Fonda de l'església de Santa Maria de Palamós (1766-1770).²

El mecenatge civil, encarnat en la figura del duc de Sessa, propicià l'ampliació del substrat cultural palamosí a través de l'art i de la música. La vila palamosina augurava prosperitat econòmica pel fet d'estar dotada d'un port marítim que permetia el cabotatge cap a les terres franceses i italianes. Aquest comerç era una porta oberta al mar que facilitava l'intercanvi cultural i la presència de figures nobiliàries privilegiades.

Els efectes de la Il·lustració es visualitzaren a Palamós seguint la línia de la diòcesi, amb presència del mestratge musical, sota el compliment de les disposicions sinodals. Els rituals festius, fonamentats en principis religiosos, prengueren força, sobretot la festa del patró, sant Joan. En arribar el període desamortitzador i la desaparició del teixit conventual, el fet musical reprengué noves vies d'actuació, sobretot amb la derivació a noves formacions sustentades per un caire més civil, representat per les bandes i les orquestres. La presència militar va dotar la vila d'una justificada presència de bandes, mostra de la influència de la dinàmica musical europea. Les festes públiques anaren mutant a partir del segle XIX i es dinamitzaren els balls de plaça i les ballades nocturnes a les sales.

L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE PALAMÓS

Construïda al segle XV, l'església de Santa Maria va patir diferents atacs bèl·lics amb les consegüents destrosses materials,³ incloent-hi la desaparició d'un orgue renaixentista que vinculava amb Palamós les figures dels orgueners/organistes Joan Ferrando⁴ i Gaspar Roig.⁵ L'església de Santa Maria es va quedar sense

2. Gabriel MARTÍN, «Els Barons de Bellpuig i la revifalla de Palamós al segle XVIII: la capella del Sant Crist (1766-1770)», *Quaderns de El pregoner d'Urgell*, núm. 21 (2008), p. 6.

3. L'atac turc del 1543, a mans del pirata Baba Aruj «Barbarroja» i la seva tripulació, devastà la població i saquejà el temple.

4. AHG, Notaria de Palamós (1521), Pa 52, s. f.

5. L'estada de Roig a Palamós es produí abans de l'atac turc. «1536, 7 maig. Gaspar Roig orguener, oriund de Blanes, domiciliat a la vila de Palamós, de Catalunya, ara resident en el present

orgue a mitjan segle XVI, i fins a finals del segle XVIII no en trobem cap més referència. La construcció de la capella del Sant Crist (1766-1770) feu un impuls notori a la dotació artística del temple i, en conseqüència, la feligresia demostrava la seva voluntat de disposar d'un nou orgue. És justificava la necessitat d'un instrument que augmentaria el prestigi i la categoria local, degut a l'ostentació econòmica d'algunes famílies de la vila i també «per las de las Personas de gran y alt caracter que ab frecuencia concurren à ella de transit ab motiu del Port y estacio segura per las embarcaciones Navegans». ⁶ L'intens moviment cultural promogut a finals del segle XVIII es demostrava, també, amb la creació de les fundacions musicals, com a signe dels efectes de la Il·lustració. ⁷ És per això que l'existència d'un orgue dotaria de valor afegit la pràctica religiosa, tal com es va manifestar després de la seva adquisició:

Atenent que en d^a Igla se ha collocat un Orga per mayor culto de Deu y sos sants y en major honorificencia y solemnisació de las fúncions de ofícis y demes de ella. ⁸

L'activitat confrarística, junt amb l'obreria i els beneficis existents a la parròquia, fou un dels motius que impulsaren la comunitat de preveres a dotar l'església d'orgue. L'any 1789 hi havia vuit clergues residents que donaven sortida a la demanda de la celebració d'oficis solemnes, les misses d'aniversaris i altres celebracions litúrgiques, que necessitaven d'orgue per la solemnització d'aquestes funcions:

[...] faltaba la exhistencia en ella de Orga que ab la suavitat y veus sonoras acompanyas tambe en termes de la escriptura sagrada a alabar y beneir al Señor y servir al mateix temps per fer més descansat lo cant del cor a sos concurrents; per quals motiusa ells y demes individuos de la present Vila o alomenos a la mayor part de ells vingué en lo pensament y desitg, la formació y col·locació de Orga en d^a Iglesia per los efectes referits; lo que haventse proposat a d^a Rñt Comunitat, al Mag^{sh} Ajuntament y al publich enter de d^a Vila ha merescut lo general aplauso y acceptació. ⁹

Aquesta iniciativa, que desprenia tanta il·lusió, va suposar una despesa molt costosa d'assumir durant uns quants anys, donat que el cost final va provocar la

Regne de Mallorca per causa de fer orgues, promet a Damia (.) prevere i rector de l'església de Sant Nicolau de la Ciutat de Mallorca, que per espai de 10 mesos fara un orgue segons ja està estipulat amb els obrers de la dita església, per preu de 200 lliures mallorquines. (ARM Jeroni Carles C-311 f. 36)», Ramon ROSSELLÓ, «Sant Feliu de Guíxols-Mallorca (s. XIII-XVI)», *Arxiu i Museu d'Història de la Ciutat* (Sant Feliu de Guíxols), núm. 20 (desembre 1994), p. 11.

6. AHG, Notaria de Palamós (1790-1791), Pa 407, f. 124v.

7. Josep M. MARQUÈS, «Organistes i mestres de capella de la Diòcesi de Girona», *Anuario Musical*, vol. 54 (1999), p. 89-130.

8. AHG, Notaria de Palamós (1790-1791), Pa 407, f. 125r.

9. AHG, Notaria de Palamós (1790-1791), Pa 407, f. 124v.

recerca d'un finançament per a la creació de la plaça d'organista, ja que el benefici no es va poder materialitzar tal com s'havia previst:

Pero atenen que per la mateixa contribucio y limosnas dels Particulars y per lo extret del sobrant de das Confrarias y Administracions per los cost de dit Orga sa caxa y collocacio que ha estat y es de conciderablissim valor se troban extenuadas, las facultats, y entradas y de ellas no seria esperable poder fer una dotacio competent per lo officio y empleo de tocar dit Orga o per la fundacio de un Benefici dich ab dit destino.¹⁰

El desig dels palamosins es va veure fet realitat quan tingueren col·locat damunt de la capella de Sant Cosme i Sant Damià l'orgue fabricat per Josep Pujol.¹¹ Aquest estava a la mateixa alçada que el cor, però no hi comunicava. Es tractava d'un orgue major amb balconada, que integrava la cadireta, amb els seus registres i flautats inclosos a la bancada i als laterals. L'orgue menor, de tres camps, estava dotat d'uns tubs canonges a la part superior del camp central, protegits per una cortina. L'orgue major disposava de dos teclats i una filera amb vuit registres. Estava format per tres camps centrals i dos laterals que es protegien, també, amb una cortina en lloc del quadre de l'orgue. Els tubs de trompeteria, tipologia de la influència de l'orgueneria castellana que penetrà dins l'àmbit geogràfic de la Corona d'Aragó, estaven repartits en dues fileres.

L'ORGUENER JOSEP PUJOL,¹² *EL MANRESÀ*, DE BARCELONA¹³

Com a constructor d'orgues destaca amb l'autoria d'un orgue-saltiri,¹⁴ l'orgue de la basílica de Sant Just i Sant Pastor de Barcelona (1793),¹⁵ com a orguener a l'església de la Santa Creu a Barcelona (1796-1799),¹⁶ «també és autor de l'orgue de tribuna que hi ha al costat de l'evangeli de l'església de Sant Felip Neri de Bar-

10. AHG, Notaria de Palamós (1790-1791), Pa 407, f. 124v-125.

11. La descripció de l'orgue l'hem fet a partir de la imatge A-1918 (Francesc Blasi Espinosa, Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya, Arxiu Nacional de Catalunya).

12. Es va casar amb Ignacia Mas l'any 1793 i se li atribueix l'ofici d'orguener i rellotger (Jaume Morelló, notari públic de Barcelona, Fons de l'Hospital de la Santa Creu, Biblioteca de Catalunya, doc. AH4862).

13. Francesc CIVIL, «La Capilla de Música de la Catedral de Gerona (siglo XVIII)», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. 19 (1968), p. 176.

14. «[...] un instrument curiosíssim datat entre 1760 i 1769 que està exposat al Museu de la Música de Barcelona amb número de registre MDMDB 54. Pretén ser un orgue que es toca mitjançant la tècnica del saltiri» (Josep Maria ESCALONA, *L'orgue a Catalunya: Història i actualitat*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2000, col·l. «Lectura i So», núm. 3, p. 25. Per a detalls de l'instrument, vegeu el web del Museu de la Música, que conté una imatge d'aquest instrument, <<http://cataleg.museumusica.bcn.cat>>.

15. Vegeu <<http://basilicasantjust.cat/175-2/>>.

16. Josep Maria ESCALONA, *L'orgue a Catalunya: Història i actualitat*, p. 25.

celona (1798)»¹⁷ i les reparacions a l'orgue major de la catedral de Barcelona (1799).¹⁸ Fora de la capital catalana: les reformes a l'orgue de la catedral de Girona (1794)¹⁹ i la construcció de l'orgue de Cassà de la Selva (1805).²⁰

La primera paga per la construcció de l'orgue palamosí es va efectuar l'any 1786, quan l'obreria va fer efectives les 600 lliures «del ajust del Orga que dech construir per dita Iglesia Parroquial Palamos y 7bre â 19 de 86 / Joseph Pujol Organer».²¹

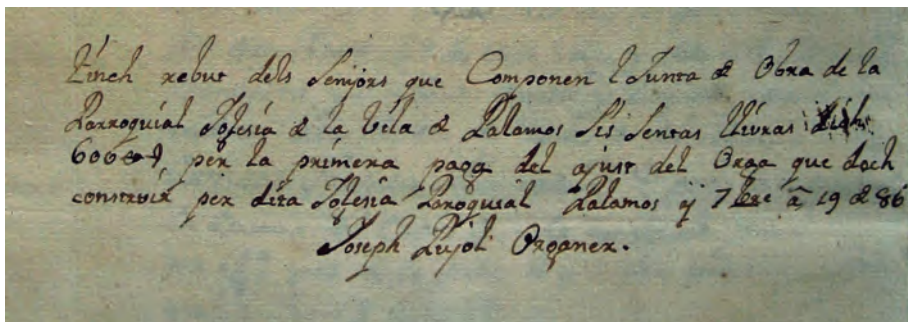

FIGURA 1. Detall del rebut signat per l'orguener Josep Pujol de les 600 lliures que l'obreria parroquial va fer efectives com a primera paga de l'ajust de l'orgue l'any 1786 (SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria de Palamós, *Llibre dels comptes de l'obra de l'església parroquial de la Verge Maria de la Vila de Palamós* (1677-1875), s. f.

La següent paga efectuada fou de «300 ll Moneda Barcelonesa [...] a Cumpliment del ajust del Orga feu per la Iglesia Parroquial de Palamos. Bar^{na} y Matx a 30 de 1789 Joseph Pujol Organer».²² Abans, però, l'any 1788, hi hagué la intervenció de l'escultor Pere Grau Martí de Girona:²³ «Tinch rebut Jo lo Infrascrit [...]

17. Josep Maria ESCALONA, *L'orgue a Catalunya: Història i actualitat*, p. 71.

18. Josep PAVIA, «Historia del órgano mayor de la Catedral de Barcelona (1538-1952)», *Anuario Musical*, vol. 33 (1978), p. 27.

19. Josep Pujol va ser escollit per a fer reformes a l'orgue de la catedral de Girona amb el «Plan del Orga de la Església Catedral de Gerona en lo any 1794» (Francesc CIVIL, «La Capilla de Música de la Catedral de Gerona (siglo XVIII)», p. 176).

20. En un altre treball sobre Cassà de la Selva, Civil explica que «hi ha encara qui recorda el primitiu instrument que lluia una llengueteria exterior horitzontal —de trompeteria— i que datava de 1805, obra de l'organer barceloní Josep Pujol» (Francesc CIVIL, *El fet musical a les comarques gironines en el lapse de temps 1800-1936*, Girona, Dalmau Carles, Pla, S. A., 1994, p. 89).

21. SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria de Palamós, *Llibre dels comptes de l'obra de l'església parroquial de la Verge Maria de la Vila de Palamós* (1677-1875), s. f.

22. SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria de Palamós, *Llibre dels comptes de l'obra de l'església parroquial de la Verge Maria de la Vila de Palamós* (1677-1875), s. f.

23. Com a professional va visurar una reforma a la Congregació dels Dolors el 3 d'octubre de 1788 (ADG, Congregació dels Dolors, Actes de la Junta Secreta, f. 26, <http://centredere restauracio.gencat.cat/web/.content/crbmc/pdf/arxiu/rescat_22.pdf>).

Tres Centas Trenta Lliúras B^{as} per lo import de la Caxa del Orga que he construit per la mateixa Ig^a que es lo preu a que fou ajustada, Palamos y Juny 9 de 1788 [...]».²⁴ La caixa de l'orgue era de factura barroca, amb una balconada farcida de motius treballats i que integrava l'orgue menor, que lluia al seu cim un conjunt escultòric molt ornamentat.²⁵ L'orgue major tenia a la part central superior un nínxol en forma de petxina i estava flanquejat als laterals amb figures d'àngels músics.

La feina de l'orguener es va completar amb la cadireta, que va incrementar el valor tímbric i harmònic de l'instrument. El pagament a compte per aquest concepte ascendia a 200 lliures.²⁶ Més tard, arribaria el moment d'embellir el quadre de l'orgue,²⁷ necessari per la seva «triple funció: litúrgica, protectora i decorativa».²⁸

El manteniment de l'orgue era fonamental per a continuar funcionant: «Havent Dn. Tomas Ballester compost lo orgue [...]» (1820);²⁹ «Per los días q. se ocupa en manxar la mateixa Pasqual mentre se adobaba lo orgue per afinarlo» 1 lliura i 2 sous (1820),³⁰ «Per una clau i adobar les manxes de l'orgue» (1826-1829).³¹

ORGANISTES I MANXAIRES DE L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA

Les penúries econòmiques per a finalitzar el pagament de l'orgue van agreujar la creació del benefici d'organista. De manera provisional, «en algunas temporadas y festivitats annuals se ha tocat per subjectes que dits comissionats han proporcionat».³² Però lluny de ser la solució definitiva, la comunitat de preveres

24. SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria de Palamós, *Llibre dels comptes de l'obra de l'església parroquial de la Verge Maria de la Vila de Palamós* (1677-1875), s. f.

25. No es poden precisar els detalls allegòrics; només s'hi identifica alguna figura humana amb un instrument de vent.

26. SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria de Palamós, *Llibre dels comptes de l'obra de l'església parroquial de la Verge Maria de la Vila de Palamós* (1677-1875), s. f.

27. Del quadre de la caixa de l'orgue no es conserva cap imatge. Anys més tard, entre 1831 i 1833 es constaten despeses associades a la roba per a fer cortines per a l'orgue i pintar-les: «A Francisco Calvet per al drap per dues cortines per a l'orgue 7 ll» i «A Anton Alabau per pintar les dues cortines de l'orgue» (SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria de Palamós, *Llibre dels comptes de l'obra de l'església parroquial de la Verge Maria de la Vila de Palamós* (1677-1875), f. 157).

28. «[...] la primera utilitat, després del cant del Glòria de la missa del dijous sant, l'orgue emmudia i [...] es tancaven les seves portes, que no es tornaven a obrir fins que transcorregut el tridu pasqual [...]. Quant a la protecció, el tancament de les portes guardava tot l'instrument d'elements externs que el podien perjudicar, com la pols i el fum. Respecte a la decoració, les dues cares de les portes contenien generalment pintures d'inspiració bíblica, formació dels fidels en definitiva» (Josep Maria ESCALONA, *L'orgue a Catalunya: Història i actualitat*, p. 28).

29. SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria de Palamós, *Llibre dels comptes de l'obra de l'església parroquial de la Verge Maria de la Vila de Palamós* (1677-1875), f. 146.

30. SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria de Palamós, *Llibre dels comptes de l'obra de l'església parroquial de la Verge Maria de la Vila de Palamós* (1677-1875), f. 146.

31. SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria de Palamós, *Llibre dels comptes de l'obra de l'església parroquial de la Verge Maria de la Vila de Palamós* (1677-1875), f. 151.

32. AHG, Notaria de Palamós (1790-1791), Pa 407, f. 124v.

es plantejaria la possibilitat d'afegir una servitud a un benefici ja existent degut a la impossibilitat de crear-ne un de nou, tal com es reflecteix en l'acord notarial:

[...] no seria esperable poder fer una dotacio competent per lo offic i empleo de tocar dit Orga ó per la fundacio de un Benefici ecl[esiastic]h ab dit destino [...] y esperansa de poder aplicar y añadir dit càrrech y obligacio a algun Benefici de los fundats en d^{na} Igla y admesos a sa residencia o unir y agregar algun Benefici al dit ofici y carrech de organista mediant lo corresponent augment de dotacio competent y proporcional assemblant.³³

Es resolgueren algunes condicions indispensables per a l'obtenció de la plaça, com la residència a la parròquia i que els candidats fossin presentats pels «Ad^{tes} de la cofradia de la virgen maria, en lo vulgar nombrada Nuestra Sta de la Puerta, en la capilla del Santo Christo [...] fundada en la pred^a Iglesia de y en su conseq^a del pp^o simple y residencial Beneficio bax la invocacion del precioso cuerpo de Christo»,³⁴ que amb data de 4 de novembre de 1789 crearen la servitud de l'ofici d'organista per a després «de seguida la muerte de su actual Obtentor, que es el Rñdo Juan Olivos P^{bro} capellan de la misma Villa». El procés per a accedir al càrrec es va veure determinat per un seguit de puntualitzacions: «a fin de obviar los crecidos gastos que se ofrecen en oposiciones es de poder dichos Patronos hazer la primera nominacion sin concursos o exámenes».³⁵

La quantia econòmica prevista abans de dotar-se de la servitud no estava equiparada a l'ofici i es resolgué mitjançant l'augment en «363 lliures el benefici de Corpus de patronat de dita confraria (fundat el 1509) i li imposen la servitud de l'orgue (1790)».³⁷ Aquesta transacció va provocar els traspassos d'alguns censals per aconseguir la quantitat desitjada.

L'organista tenia «la obligació tots los dias de tocar lo Orga en lo Ofici que servey x de conventuál en las vespras, y completas cantadas», a més de rogatives i accions de gràcies del comú, o novenaris i litúrgies de les confraries, i «acompañar la Musica y copbla ques diu en las festivitats de d^a Iglesia y de sas confrarias tot gratuitamente».³⁸ Entre altres funcions destacades, s'hi trobava l'ensenyament del cant als minyons per a poder exercir la polifonia. Es tractava d'una polifonia que pogués oferir diferents colors vocals segons les tessitures dels cantors:

Y aixibé deura lo Obtentor de d^a servitud fer lo offic i de capiscól ó de sustentor de cor en ell en las funciones que no dega tocar lo Orga, y que tinga la obligació de ensenyar de Cant atres miñons naturals de la pñt vila sens estipendi.³⁹

33. AHG, Notaria de Palamós (1790-1791), Pa 407, f. 124v-125.

34. SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria de Palamós, caps 01, f. 1r-1v.

35. SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria de Palamós, caps 01, f. 1r-1v.

36. SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria de Palamós, caps 01, f. 2v.

37. ADG, *Dotalies de beneficis*, D-26, f. 21-38.

38. AHG, Notaria de Palamós (1790-1791), Pa 407, f. 126r.

39. AHG, Notaria de Palamós (1790-1791), Pa 407, f. 126r.

Es tingueren en compte, també, mesures en cas que l'organista es trobés amb un impediment per a dur a terme la seva tasca per causes de malaltia.⁴⁰ I, si aquesta falta d'assistència tingués una durada més llarga d'un mes, es pogués optar per noves oposicions a la plaça d'organista.⁴¹

— **Joan Olivós Vinyals** (Palamós, 1724-1804). Fou ordenat capellà el 1751.⁴² La historiografia local considera Olivós com el primer organista de la paròquia.⁴³ Va fundar i augmentar un personat per obtenir la permuta amb el benefici del Corpus de Palamós⁴⁴ l'any 1748.⁴⁵ Amb tot, no hem trobat prou evidències per a atorgar-li la tasca d'organista.⁴⁶

— **Joan Gajà⁴⁷ Fabregas** (Blanes, 1767-1810). Va néixer a Blanes,⁴⁸ on va exercir de professor de música.⁴⁹ L'any 1790 fou candidat per ocupar la plaça d'organista a Palamós, quan encara no havia iniciat la seva carrera eclesiàstica,⁵⁰ però va renunciar al benefici abans de prendre'n possessió. Va morir essent beneficiat de l'orgue de la parroquial de Blanes.⁵¹

— **Cici Garrigoles Vinyals** (Castelló d'Empúries, 1769-?).⁵² Començà la seva tasca d'organista a Palamós el 16 de gener de 1791, sense examen d'oposició, després de la renúncia de Joan Gajà.⁵³ No fou beneficiat en els primers anys per la manca de resolució de la servitud de l'orgue, i els cobraments s'aconseguien de la «Caixa dels Sobrans resultats de las Confrarias».⁵⁴ A partir de la defunció de

40. AHG, Notaria de Palamós (1790-1791), Pa 407, f. 126.

41. AHG, Notaria de Palamós (1790-1791), Pa 407, f. 126.

42. Va ser tonsurat el 1748, sotsdiaca el 1749, diaca el 1750 i ordenat el 1751 (ADG, *Capellans*, <<http://www.arxiuadg.org/ca/arxiu/fons/capellans>>).

43. Pere TRIJUEQUE, «L'església parroquial de Santa Maria de Palamós. Notes inèdites», *Estudis del Baix Empordà*, núm. 12 (1993), p. 122.

44. El benefici del Corpus de Palamós no tindria adscrita la servitud de l'orgue fins al 1789.

45. «Joan Olivós permuta un personat fundat per ell mateix amb Miquel Costa, domer de Torroella de Montgrí, obtentor del benefici del Corpus de Palamós» (ADG, *Lletres*, D-402, f. 198v).

46. Olivós ocupava el càrrec d'ecònom; no s'esmenta mai com a organista (SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria, caps 01, f. 1v). D'altra banda, la servitud de l'orgue es produirà després de la seva mort (AHG, Notaria de Palamós (1790-1791), Pa 407, f. 125r).

47. El cognom es troba escrit de diverses maneres: «Gaia», «Gaià», «Gaja» i «Gajà». Optem per «Gajà», atès que és el que consta en les inscripcions de naixement i defunció.

48. Spain, Catholic Church Records (1307-1985). Girona. Blanes. Santa Maria, *Bautismos* (1763-1774), f. 226, <<https://familysearch.org>>.

49. La plaça de professor de música provenia d'una capellania de l'orgue que va ser fundada l'any 1654 pels Jurats de Blanes (ADG, *Dotalies de Causes Pies*, vol. 12, f. 334-336).

50. ADG, *Capellans*. Va ser tonsurat el 1797, sotsdiaca el 1798 i diaca el 1799. No consta la data de l'ordenació sacerdotal.

51. Spain, Catholic Church Records (1307-1985). Girona. Blanes. Santa Maria, *Defunciones* (1782-1827), f. 465, <<https://familysearch.org>>.

52. Spain, Catholic Church Records (1307-1985). Girona. Castelló de Ampúries. La Asunción de Nuestra Señora, *Bautismos* (1768-1778), f. 30, <<https://familysearch.org>>.

53. SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria, caps 01, f. 2r.

54. SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria de Palamós, *Llibre dels comptes de l'obra de l'església parroquial de la Verge Maria de la Vila de Palamós* (1677-1875), s. f.

Joan Olivós, passaria a cobrar la pensió de seixanta lliures anuals, en el moment que fou admès a residència dins la comunitat de preveres.⁵⁵ Alternava la feina d'organista a Palamós amb el benefici de l'orgue a Castelló d'Empúries.⁵⁶ El dia 3 de juny de 1815 deixà la residència per traslladar-s'hi definitivament.⁵⁷

— **Joan Marull Badia** (Palamós, 1795-1865?).⁵⁸ Formava part de la comunitat de preveres palamosina des de ben jove. L'any 1809 fou proposat per a l'obtenció del benefici de Sant Joan Baptista,⁵⁹ associat a l'ofici de soxantre durant el segle XVII i al mestratge de minyons més tard.⁶⁰ La seva estada a la comunitat de preveres, al costat de l'organista Cici Garrigoles, i la seva substitució⁶¹ podrien justificar l'aprenentatge de l'orgue a l'església. Va exercir a Palamós fins que va renunciar a la plaça el 1818, i es va traslladar al monestir dels benedictins d'Amer, on estigué fins a 1865.⁶² La seva marxa de Palamós va deixar l'orgue en una situació d'instabilitat, reflectida en la paga de manxaire:

Per un mes i cerca de tres setmanes de manxar lo orgue desde que no hi ha organista i després per a 22 dies diferents. (1818)⁶³

Joan Marull tenia familiars que també havien estat clergues. El seu nebot va ser el compositor i organista Josep Marull Feliu (Palamós, 1821-1878).⁶⁴

— **Esteve Coromines Colomer**⁶⁵ (Olot, 1793-?).⁶⁶ Va obtenir el benefici de l'orgue per la renúncia de Joan Marull,⁶⁷ i actuà com a organista a Palamós entre

55. ADG, D-459, f. 140.

56. «Pere Ferrer, de Castelló, presenta Cici Garrigoles, organista de Palamós, per al benefici de la Santa Creu de Santa Maria de Castelló, vacant per òbit de Pere Garrigoles, prevere. (1811)» (ADG, D-466, f. 51).

57. SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria de Palamós, *Llibre de funerals*, f. 82v.

58. Fill de Joan Marull fuster i Rita Badia (SAMP, *Llibre de Baptismes* (1786-1808), f. 90).

59. «Els regidors de Palamós presenten Joan Marull i Badia per al benefici de Sant Joan Baptista de la seva parroquial, vacant per òbit enfront de l'enemic de Miquel Mont. (1809)» (ADG, *Manuale*, D-464, f. 93).

60. ADG, *Manuale*, D-470, f. 495.

61. «Palamós. Corpus o de l'orgue. Joan Marull, clergue, presentat pels pabordes de la confraria de Santa Maria de la Porta» (1815) (ADG, *Processos sobre dret de patronat*, A-130, f. 1008).

62. «Amer. Joan Marull, diaca de Palamós, 70 anys el 1865, 1818-1865 (fitxes personals de preveres, per l'adjudicació: Manual 1818, f. 349)» (Josep M. MARQUÈS, «Organistes i mestres de capella de la Diòcesi de Girona», p. 98).

63. SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria de Palamós, *Llibre dels comptes de l'obra de l'església parroquial de la Verge Maria de la Vila de Palamós* (1677-1875), f. 144.

64. A l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa es conserven composicions seves, <<http://ifmuc.uab.cat/search?f=author&tp=Marull%20i%20Feliu%20%20Josep&sc=1&ln=ca>>.

65. Hem trobat escrit el cognom en singular i en plural: «Coromina» i «Coromines». Optem per la darrera versió donat que és el nom que s'hi troba associat en el període de Palamós.

66. ADG, *Capellans*. En aquests documents consta amb el cognom Coromina.

67. «1819. El rector i els pabordes del Corpus de Palamós presenten Esteve Coromines, natural d'Olot, per al benefici del Corpus i de l'orgue, renunciat per Joan Marull» (ADG, *Manuale*, D-474, f. 415).

els anys 1819 i 1828.⁶⁸ Durant la seva estada es produïren diversos pagaments a altres músics per la mateixa tasca.⁶⁹ L'any 1820, «A dⁿ. Tomas Ballester p^r. tocar al orga y als Nois de cantar en tota la Octaba».⁷⁰ Després d'aquesta etapa tan irregular, l'any 1828 Coromines va renunciar a la servitud de l'orgue⁷¹ i va ser ordenat sacerdot el dia 1 de març del mateix any.⁷²

— **Tomás Ballester de Belmonte.** Va exercir d'organista i mestre de minyons. L'any 1824, Ballester editaria un manual de música⁷³ motivat per la seva experiència personal associada a l'ensenyament del cant d'orgue.⁷⁴ La seva presència a Palamós, en un període de desestructuració de les esglésies en el moment en què la Guerra del Francès havia foragitat els clergues, va servir per a revifar l'escolania. En aquell moment, la presència d'organistes laics fou un recurs que ajudà a la recuperació musical dels temples.

— **Esteve Alabau Simon** (Palamós, 1805-?).⁷⁵ No consta a l'Arxiu Diocesà de Girona com a clergue; no obstant això, sí que el trobem documentat com a beneficiat a la parròquia,⁷⁶ i l'any 1830 com a solfista al convent de Nostra Senyora de Gràcia.⁷⁷

— **Pere Busquets Pons** (Torroella de Montgrí, 1802-?).⁷⁸ Va prendre possessió de la plaça presentat pels administradors de la confraria de la Porta de Palamós.⁷⁹

68. Josep M. MARQUÈS, «Organistes i mestres de capella de la Diòcesi de Girona», p. 113.

69. SAMP, fons de la Confraria del Santíssim Sagrament, *Confraria Santíssim Sagrament* (1679-1879), f. 90v.

70. SAMP, fons de la Confraria del Santíssim Sagrament, *Confraria Santíssim Sagrament* (1679-1879), f. 91.

71. ADG, *Manuals*, D-482, f. 187.

72. ADG, *Capellans*.

73. Tomás BALLESTER, *El porqué de la música ó sea primeros elementos del noble arte de la música y método fácil que contienen la teórica y práctica del órgano, y un compendio ó breve explicación fundamental del canto llano y canto figurado según varios autores, para la instrucción de la juventud*, Barcelona, Imprenta de José Torner, 1824, disponible en línia a <<http://www.europeana.eu/portal/search?q=tomas+ballester+de+belmonte>>.

74. L'edició del seu tractat és considerada un recurs a la necessitat general de dotar la població d'una eina metodològica per a ajudar a la pedagogia del cant. Vegeu Antonio MARTÍN MORENO, «La musicologia catalana des de Pedrell a l'actualitat», a Francesc BONASTRE i Francesc CORTÈS (coord.), *Història crítica de la música catalana*, Bellaterra, UAB, 2009, p. 515-575.

75. Esteve Alabau Simon, nascut el 8 d'octubre de 1805 a Palamós (<<http://www.palamos-santjoan.org/htmls/genealogia/a.html>>).

76. AHG, Notaria de Palamós (1823-1825), Pa 439.

77. APAC, *Libro del gasto del convento de Ntra. Sra de Gracia de la orden de P. P. Agustinos de la Villa de Palamós* (1771-1834), s. f.

78. Pere Busquets Pons, fill de Miquel i de Maria (Spain, Catholic Church Records (1307-1985). Girona. Torroella de Montgrí. San Ginés, *Bautismos* (1800-1836), f. 40, <<https://familysearch.org>>).

79. «El rector i confreres de la Porta de Palamós presenten Pere Busquets, clergue de Begur, per al benefici de l'orgue, recentment renunciat» (ADG, *Manuals*, D-482, f. 195); «Palamós. Corpus o de l'orgue. Pere Busquets, presentat pels mateixos. 1828» (ADG, *Processos sobre dret de patronat*, A-137, f. 131).

S'havia format musicalment a la catedral de Girona;⁸⁰ ocupà la plaça de cantor com a tiple IV a la capella de música de la catedral el 1820⁸¹ mentre era mestre de capella J. Joan Lleys.⁸² No aconseguí entrar com a organista a la catedral de Girona l'any 1829.⁸³ La seva estada a Palamós durà tres anys,⁸⁴ ja que renuncià al benefici.⁸⁵

— **Tomàs Griver Vidal** (Verges, 1809-1877).⁸⁶ L'any 1831 va optar a la plaça d'organista⁸⁷ i posteriorment va ser ordenat sacerdot, l'any 1833.⁸⁸ El reverend Griver està documentat en els llibres de la comunitat de preveres⁸⁹ fins a la data de la seva mort, que es produeix el 1877, a la mateixa parròquia de Palamós.⁹⁰

— **Les manxaires.** La figura de les dones que feren possible el so de l'orgue mitjançant la seva tasca es mereix, també, un paràgraf. A Palamós, l'obreria es feia càrrec del salari de les manxaires. Parlem en femení perquè justament totes les persones que es feren càrrec d'aquesta tasca foren dones. Tenien una assignació de divuit lliures anuals i les anotacions d'aquesta percepció salarial permeten fer un seguiment dels períodes d'activitat de l'orgue. «De lo pagat a la manxadora del orga en lo temps que hi hague organista. 12 ll.» (1815).⁹¹ La primera manxaire documentada fou Rosa Pasqual, que exercí la tasca a partir de 1802.⁹²

80. Montiel GALDON, *La música a la catedral de Girona durant la primera meitat del segle XIX*, tesi doctoral, Barcelona, UAB, 2003, p. 709, disponible en línia a <<http://hdl.handle.net/10803/5192>>.

81. «21 [sic] [...] Pere Busquets natural de Bagur. Bisbat de Girona/Entrà lo dia 21 de juliol de 1820» (Montiel GALDON, *La música a la catedral de Girona durant la primera meitat del segle XIX*, p. 1197).

82. Jaume Joan Lleys i Agramont, nascut a Figueres el 1803. Deixeble de Francesc Andreu i a Santa Maria del Mar de Barcelona, i mestre de capella de Girona i a Castelló d'Empúries fins a la seva mort, el 1853. Vegeu més informació a Joan CUSCÓ, *Els goigs a Sant Fèlix: Música, festa i tradició*, Barcelona, Novagràfik, 2000, p. 56-58; també en trobareu referències en la tesi de Montiel GALDON, *La música a la catedral de Girona durant la primera meitat del segle XIX*, p. 1197.

83. Montiel GALDON, *La música a la catedral de Girona durant la primera meitat del segle XIX*, p. 391.

84. Josep M. MARQUÈS, «Organistes i mestres de capella de la Diòcesi de Girona», p. 125.

85. ADG, *Manuals*, D-485, f. 185.

86. «[...] fill de Banet Grivé, flaquer i Catherina Vidal conjugues» (Spain, Catholic Church Records, 1307-1985. Girona. Verges. Santos Quirico y Julián, *Bautismos* (1800-1839), f. 428, <<https://familysearch.org>>).

87. ADG, *Manuals*, D-485, f. 194; «Palamós. Corpus o de l'orgue. Tomàs Griver, estudiant de Verges, presentat pels mateixos. 1831» (ADG, *Processos sobre dret de patronat*, A-139, f. 180).

88. ADG, *Capellans*.

89. SAMP, fons de la comunitat de preveres, *Llibre de comptes de la comunitat de preveres* (1777-1821), f. 137 i altres fulls solts de rebuts censals. Hi consten diverses anotacions referides als comptes de la comunitat.

90. Spain, Catholic Church Records, 1307-1985. Girona. Palamós. Santa Maria, *Defunciones* (1869-1884), f. 113, <<https://familysearch.org>>.

91. SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria de Palamós, *Llibre dels comptes de l'obra de l'església parroquial de la Verge Maria de la Vila de Palamós* (1677-1875), f. 140.

92. SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria de Palamós, *Llibre dels comptes de l'obra de l'església parroquial de la Verge Maria de la Vila de Palamós* (1677-1875), f. 110v.

LA FESTA MAJOR DE SANT JOAN

Sant Joan es convertí en el patró de la vila en el moment en què passà a ocupar la seva posició privilegiada a l'altar major de l'església de Santa Maria de Palamós. Es feien esforços econòmics per poder celebrar tots els actes amb gran solemnitat. És per això que els músics tenien la seva presència assegurada, i havien de demostrar la seva multifuncionalitat i dotar de música variada la jornada per a cobrir els rituals de la processó, l'ofici solemne, el llevant de taula, la dansa i el sarau. La presència musical d'una cobla a l'ofici solemne era obligada: «Dia 24 de Juny se ha pagat p la cobla que tocaren p la Funcio del Patro St Joan. 5 lliures» (1771).⁹³

La universitat finançava el lloguer de la cobla, i s'establí l'obreria com a mitjancera de la transacció: «Cobrat del Regid^r Major Franc^o Calvet en lo dia de S^a Joan p^e aberi agut Cobla com es costum ó dret de diners del comú de la Vila 50 rals ardits» 5 lliures (1822),⁹⁴ o un altre cas «Dels regidors Miquel Matas per la dansa del dia de Sant Joan Baptista» 5 lliures (1826-1829).⁹⁵ Els ingressos obtinguts per gestionar els actes tenien quantitats no gens menyspreables: «Quedá de Ganancia en lo Saraus del Dia de San Joan en 1825 pagat tos los gastos» 28 lliures i 6 sous,⁹⁶ que anaven als comptes de l'obreria parroquial.

La presència de la dansa a la plaça es va fer efectiva a partir d'aproximadament l'any 1820; marcà un canvi de tendència social i passà a ocupar un espai públic i un finançament institucional, però vinculat amb la parròquia. Es tractaria d'un ball de caire institucional, amb possibilitats d'ocupar públicament un relleu de paborde d'alguna associació laica vinculada a l'església, com és el cas habitual en la successió de càrrecs dins les confraries. Però aquest ritual va anar transformant-se amb el temps en nous formats de balls a la plaça que implicarien la presència de la institució civil local. Tenint en compte que «La dansa no era un accessori de la festa, sinó que era la festa mateixa»,⁹⁷ caldria veure-hi aquell punt d'atracció comunitària que formava l'eix de la celebració festiva. La festa prenia un nou caire amb la presència d'una cobla local l'any 1850: «Als set Musichs de Palamos per tocar en dits dos dias a las funciones de la Ig^a plasa y sarau»⁹⁸ i que s'allargava fins a les nits: «Als Proms de St Elm per lo lloguer de la sala de aquell

93. SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria de Palamós, *Llibre dels comptes de l'obra de l'església parroquial de la Verge Maria de la Vila de Palamós* (1677-1875), f. 56.

94. SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria de Palamós, *Llibre dels comptes de l'obra de l'església parroquial de la Verge Maria de la Vila de Palamós* (1677-1875), f. 149.

95. SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria de Palamós, *Llibre dels comptes de l'obra de l'església parroquial de la Verge Maria de la Vila de Palamós* (1677-1875), f. 155.

96. SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria de Palamós, *Llibre dels comptes de l'obra de l'església parroquial de la Verge Maria de la Vila de Palamós* (1677-1875), f. 149.

97. Albert GARCIA, «Una ciutat de danses i guitarres», a *Dansa i música: Barcelona 1700*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 2009, p. 22.

98. SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria de Palamós, *Llibre dels comptes de l'obra de l'església parroquial de la Verge Maria de la Vila de Palamós* (1677-1875), f. 166.

Gremi en que se tingue lo Sarau en las nits de dits dos dias 24 y 25 dels corrents consta del recivo».⁹⁹

EL CONVENT DE NOSTRA SENYORA DE GRÀCIA¹⁰⁰

Els testimonis visibles de les restes del convent dels agustins són: la rosassa i portalada de la façana de l'església, i una part del claustre del convent, vestigis arquitectònics que es troben esparsos en el turó del Pedró, a Palamós.

Amb els precedents de sant Agustí, teòleg i teòric de la música que va fundar l'orde religiosa, el convent havia de dotar-se d'una gran traça per a l'ensenyament i la música. La proximitat del convent amb l'església de Santa Maria i la competència dels serveis religiosos que s'hi oferien contribuïren a crear més d'un conflicte amb el clero secular.¹⁰¹

La inauguració de l'església del convent, molt esperada i festejada,¹⁰² es va veure acompanyada d'una gran festa amb «dos coblas de Musica y sis musicchs de la catedral de Gerona».¹⁰³ El funcionament diari del convent sovint es veia interromput per causes alienes, ja que els frares es veien assetjats per l'ocupació de militars. Els danys materials i les destrosses de la Guerra del Francès foren importants.¹⁰⁴ Amb tot, l'església havia quedat intacta, però els informes dels desperfectes no especificaven l'estat de l'orgue. Segons la comptabilitat, l'activitat organística es veuria afectada entre 1817 i 1825, anys en què el convent fou ocupat pels artillers francesos. Al poc temps, el període desamortitzador va acabar amb la presència conventual, tot i que entre 1825 i 1830 encara va gaudir d'una gran esplendor musical.

La voluntat de dotar d'orgue l'església del convent es va manifestar el maig de l'any 1807, quan Anton Muntaner es va desplaçar a Girona a buscar les flautes

99. SAMP, fons de la comunitat de preveres de Santa Maria de Palamós, *Llibre dels comptes de l'obra de l'església parroquial de la Verge Maria de la Vila de Palamós (1677-1875)*, f. 167.

100. Conegut, també, per convent dels agustins, per l'orde religiosa que l'habitava i administrava.

101. L'escena del conflicte es refereix al funeral d'Antoni Casademont, en el qual es van establir baralles públiques en el moment de dirigir-se al convent per al seu enterrament. El motiu de les disputes fou que una part de la comitiva s'interposà en la decisió que el cadàver fos conduït al convent en lloc de la parròquia. Vegeu Gabriel MARTÍN, «L'afer Casademont: un conflicte entre capellans i frares a Palamós al segle XVIII», *Estudis del Baix Empordà*, núm. 31 (2012), p. 106-130.

102. «17 Octubre 1796. Per tot genero de gasto que es feu en dita semana i festes que es feren en la traslació del sagrament en la iglesia nova los 3 dies 75 lliures 16 s. 1 d.» (APAC, *Libro del gasto del convento de Ntra. Sra de Gracia de la orden de P. P. Agustinos de la Villa de Palamós (1771-1834)*, s. f.).

103. APAC, *Libro del gasto del convento de Ntra. Sra de Gracia de la orden de P. P. Agustinos de la Villa de Palamós (1771-1834)*, s. f.

104. L'informe de l'arquitecte Renart, emès segons una visita presencial a les dependències dels agustins el dia 4 de maig de 1814, certifica que l'església del convent va resultar intacta i que les obres per a restablir els danys pujaven a 800 lliures. Vegeu BC, Fons Renart, llig. XXVII, doc. 1, f. 46-47.

de l'orgue.¹⁰⁵ Més tard, el 28 de març de 1808, s'anirien desvetllant altres dades: «Pagat per la fabrica del Orga que fins ara se ha construit, sis centas cinquanta dos lliuras divuit sous y deu»,¹⁰⁶ i se succeïren despeses d'ordre menor, que anirien configurant l'instrument, com el «Pagat a Gaspar Matas per los panys golfos y demes ferros del orga 15 ll. 11s 6».¹⁰⁷

L'any 1815, l'orgue es va reconèixer per «dos religiosos forasters, venin los capellans a dinar y algun germa del orde y se feu una solemne festa»,¹⁰⁸ però l'any 1817 tornava a tenir intervencions «per desmontar, tornar a montar tot lo Orga, añadir alguna flauta y compondrerla tota, que era molt descompost, fent lo gasto al Organer, vint y dos lliuras deu sous».¹⁰⁹

L'únic organista documentat fou Llorens Ubeda, al qual es va comprar un hàbit per vestir-lo.¹¹⁰ Cobrava una mitjana de tres sous per ofici, i en cas d'altres festes o oficis més assenyalats la seva retribució augmentava.

La matèria a treballar per l'escolania eren els cants propis de la litúrgia i, per això, Marquès¹¹¹ assenyalava que els llibres de missa i antifonaris patien un desgast que s'havia de resoldre. En el cas del convent, les despeses evidencien aquest ús continuat: «cobertas de pargamí per un llibre de solfas»,¹¹² i la necessitat de nou material musical: «Per un llibre de Antifona y altre de Missas per cantar al cor una lliura disset sous y sis».¹¹³

Les festes patronals de l'orde agustiniana promovien una gran activitat musical: «4 setembre de 1825. Pagat a l'organista, manxador i còlits per lo ofici de Nostra Sra de la Corretja, 5s. 9d.»¹¹⁴ «pagat lo organista, escolans de can, acolits y manxador per lo Novenari de Sta Rita, sinch lliuras tres sous»,¹¹⁵ i a la Mare de

105. El cost és de set lliures i dos sous. Vegeu APAC, *Libro del gasto del convento de Ntra. Sra de Gracia de la orden de P. P. Agustinos de la Villa de Palamós* (1771-1834), s. f.

106. APAC, *Libro del gasto del convento de Ntra. Sra de Gracia de la orden de P. P. Agustinos de la Villa de Palamós* (1771-1834), s. f.

107. El dia 17 d'octubre de 1807. Vegeu APAC, *Libro del gasto del convento de Ntra. Sra de Gracia de la orden de P. P. Agustinos de la Villa de Palamós* (1771-1834), s. f.

108. APAC, *Libro del gasto del convento de Ntra. Sra de Gracia de la orden de P. P. Agustinos de la Villa de Palamós* (1771-1834), s. f.

109. APAC, *Libro del gasto del convento de Ntra. Sra de Gracia de la orden de P. P. Agustinos de la Villa de Palamós* (1771-1834), s. f.

110. APAC, *Libro del gasto del convento de Ntra. Sra de Gracia de la orden de P. P. Agustinos de la Villa de Palamós* (1771-1834), s. f.

111. Josep M. MARQUÈS, «Ensenyament al bisbat de Girona fins a la Il·lustració», *Arxiu de Textos Catalans Antics*, núm. 12 (1993), p. 274.

112. APAC, *Libro del gasto del convento de Ntra. Sra de Gracia de la orden de P. P. Agustinos de la Villa de Palamós* (1771-1834), s. f.

113. APAC, *Libro del gasto del convento de Ntra. Sra de Gracia de la orden de P. P. Agustinos de la Villa de Palamós* (1771-1834), s. f.

114. APAC, *Libro del gasto del convento de Ntra. Sra de Gracia de la orden de P. P. Agustinos de la Villa de Palamós* (1771-1834), s. f.

115. APAC, *Libro del gasto del convento de Ntra. Sra de Gracia de la orden de P. P. Agustinos de la Villa de Palamós* (1771-1834), s. f.

Déu de Gràcia, vetlladora dels mariners, que es festejava acompanyada del cant dels goigs: «Se ha pagat la imprecio de 100 estampas grans, 200 de petites y 300 goigs de N^a S^{ra} de Gracia 5 lliuras 12 sous 6».¹¹⁶

FIGURA 2. Goigs de Nostra Senyora de Gràcia que es veneraven al convent dels agustins de Palamós, <https://mediatheques.montpellier3m.fr/DEFAULT/doc/IFD/ESTAMPE_9010/goigs-en-alabansa-de-nostra-senyora-de-gracia>.

JOAN VICENS: FRARE AGUSTÍ, MÚSIC I COMPOSITOR

D'entre els freres del convent de Nostra Senyora de Gràcia, la figura de Joan Vicens i Llibert¹¹⁷ pren rellevància per la seva trajectòria musical. Es va formar a la catedral de Girona, on estigué des dels vuit anys fins als quinze, sota la direcció del mestre de capella Josep Pons, i després amb Rafel Compta.¹¹⁸ L'afició per la música li va arribar per la via familiar: «lo referit mon Pare no sols per

116. APAC, *Libro del gasto del convento de Ntra. Sra de Gracia de la orden de P. P. Agustinos de la Villa de Palamós* (1771-1834), s. f.

117. Nascut a la Bisbal el 2 de febrer de 1785. Era fill de Joan Vicens Payés i Rosa Llibert (Spain, Catholic Church Records (1307-1985). Girona. La Bisbal. Santa María, *Bautismos* (1784-1791), f. 22, <<https://familysearch.org>>).

118. Montiel GALDON, *La música a la catedral de Girona durant la primera meitat del segle XIX*, p. 709.

haverme posat en lo nom si y tambe per haver experimentat desde que tinch us de rahó que me ha tractat ab lo major cariño subministrantme tot quant ha pogut afi de instruhirme en los primers estudis y musica aque mon natural se ha inclinat». ¹¹⁹

Va ingressar al convent de Palamós per estudiar-hi teologia i allà mateix va ser ordenat sacerdot. ¹²⁰ Les adversitats sobrevingudes per la Guerra del Francès provocaren la fugida d'eclesiàstics i músics cap a terres espanyoles d'ultramar, ocasió que aprofità per desplaçar-se a Puerto Rico. ¹²¹ La seva arribada a la catedral de San Juan va significar un nou impuls qualitatiu al cor catedralici, mancat de pressupost musical. Tingué una relació molt propera amb el bisbat porto-riqueny i insistí perquè es reclamés al monarca espanyol que complís en l'establiment de qualitat musical en la litúrgia. ¹²² El seu mestratge encetava una etapa d'esplendor: ¹²³ «Aumentadas a dos, en 1812 las plazas de sorchantres, Don Juan Vicens ocupó la de 1º y Don José Matías Cuxach la de 2º, con 100 pesos de asignación». ¹²⁴ Els elogis «dotat d'una excel·lent veu coneixedor de la música» i «un excel·lent compositor músic» ¹²⁵ situen Vicens en una faceta inèdita ¹²⁶ que es reforça mitjançant el

119. AHG, Notaria de Palamós (1802), Pa 396, f. 182v.

120. Daniel MENDOZA, «Panorama of the Music in the Cathedral of San Juan, Puerto Rico, 1749-1857», *Latin American Music Review / Revista de Música Latinoamericana*, vol. 10, núm. 1 (primavera-estiu 1989), p. 57.

121. Fernando CALLEJO, *Música y músicos portorriqueños*, San Juan, Puerto Rico, Cantero Fernandez & Co., 1915, p. 27, disponible en línia a <<https://archive.org/details/msicaymicos00call>>.

122. Daniel MENDOZA, «Domingo Delgado Gómez (1806-56): Puerto Rican Master Composer», *Latin American Music Review / Revista de Música Latinoamericana*, vol. 16, núm. 2 (tardor-hivern 1995), p. 122-123, disponible en línia a <<http://www.jstor.org/stable/780371>>.

123. «A period of stability began in 1811 for the San Juan Cathedral, when de excellent Spanish musician amb composer Juan Vicens Llibert (1785-1830), was appointed succentor» (Daniel MENDOZA, «Domingo Delgado Gómez (1806-56): Puerto Rican Master Composer», p. 156.

124. Fernando CALLEJO, *Música y músicos portorriqueños*, p. 28.

125. «The priest Juan Vicens y Llibert, “endowed with an excellent voice and knowledgeable in music”, was named to the post of succentor in San Juan Cathedral on an interim basis, succeeding Father Cayetano Pastrana y Feduche. Exactly one year later, on 31 December 1811, his appointment became permanent, carrying a salary of three hundred pesos per year, taken from whatever would remain from the tithes» (Daniel MENDOZA, «Panorama of the Music in the Cathedral of San Juan, Puerto Rico, 1749-1857», p. 57).

126. Aquest treball ha establert noves vies de recerca a l'Arxiu Capitular de la Catedral de San Juan. El seguiment del material musical de Joan Vicens ha estat infructuós fins ara, tot i l'amabilitat del doctor Ángel Luis Olmeda Avilés de la Universitat de Puerto Rico, amb qui hem mantingut contacte per correu electrònic. La seva tesi doctoral (pendent de publicació) es titula: *Historia de la actividad musical y la creación de un repertorio religioso en la Catedral de San Juan Bautista (XIX)*, CEA SJ, 2015. Tracta àmpliament els músics, les músiques i el fons musical de la catedral de San Juan de Puerto Rico. La falta de grafia musical de Vicens no ens permet aclarir si les seves composicions resten entre els anònims de l'esmentat arxiu. El doctor Olmeda ens ha ampliat alguns detalls de la seva tesi en què esmenta que «Por otra parte Juan Vicens según indica las Actas Capitulares sobre su nombramiento, fue preferido a otros músicos, no solo por cumplir con las cualidades vocales para el canto sino por ser también “algo compositor”. (AHDSJ), Cabildo» (p. 179).

testimoniatge capitular que l'assenyala com a autor de composicions de la Passió, Lamentacions i Miserere.¹²⁷

Entre el 1825 i el 1830, Joan Vicens passà a ocupar la plaça d'organista.¹²⁸ L'any 1828 es trobava la catedral mancada de les places de soxantres i Vicens s'ocupava de la contractació dels músics.¹²⁹ Va escriure a Rafel Bonet, canonge de la catedral de Girona, qui li recomanà Isidre Martí (1806-1836)¹³⁰ i Ramon Seguer i Deldón (1806-1857), ambdós domiciliats a Torroella.¹³¹ Els dos cantors es van desplaçar a la catedral de Sant Juan de Puerto Rico i formaren part del cor catedralici.

Joan Vicens deixà la plaça de primer soxantre en mans d'Isidre Martí quan va passar a ocupar l'organistia. Al mateix temps, Ramon de Seguer assumí el càrrec de segon soxantre. A la mort de Vicens,¹³² l'any 1830, la plaça d'organista l'ocupà Isidre Martí i la de primer soxantre, Ramon de Seguer. Així, doncs, se succeïren canvis al capdavant del cor catedralici i l'ofici d'organista, primer de manera simultània i després substituint-se entre els clergues baixempordanesos, els quals aconseguiren establir-se en un lloc privilegiat degut als seus dots com a cantors.

CODETA

La música que omplia l'espai palamosí configurava un paisatge sonor, que entre 1770 i 1850 es va produir dins i fora dels temples eclesiàstics: l'església de Santa Maria i el convent de Nostra Senyora de Gràcia. Els llibres de comptes d'ambdues institucions ho reflecteixen en les seves despeses, on figuren les traces de la construcció dels orgues i el pagament als organistes. Les festes també tingueren presència al carrer, en els actes de religiositat popular i en la celebració del patró, sant Joan.

Tot plegat configura una història local on és present la seva gent, amb les seves inquietuds i els seus maldecaps. Tot i no passar bons moments econòmics i socials en determinats moments, estem segurs que la presència de la música els

127. Daniel MENDOZA, «Panorama of the Music in the Cathedral of San Juan, Puerto Rico, 1749-1857», p. 58.

128. Daniel MENDOZA, «Panorama of the Music in the Cathedral of San Juan, Puerto Rico, 1749-1857», p. 59.

129. Referent a la contractació dels músics, Joan Vicens havia fet avançaments de salaris que després havia de reclamar a l'administració de la catedral (informació facilitada pel doctor Ángel Luis Olmeda).

130. Isidre Martí havia de ser un bon cantor, ja que posseïa el benefici de contract a Torroella de Montgrí (ADG, A-135, f. 447). Fou beneficiat fins l'any 1826 (Joan RADRESSA, «La Capella de Música de la parròquia de Sant Genís», *Llibre de la Festa Major*, 1981, p. 17).

131. Es justifica la correspondència entre Bonet i Vicens mitjançant la lectura de l'article de Daniel MENDOZA, «Panorama of the Music in the Cathedral of San Juan, Puerto Rico, 1749-1857», p. 58.

132. La data exacta de la mort ens l'ha facilitat el doctor Olmeda: «14 de gener de 1830. Presbítero Juan Vicéns organista. (AHDSJ), Fondo Ntra. Sra. de los Remedios, Defunciones.»

ajudà, en algun moment, a sentir-se reconfortats dins d'aquell espai local que els identificava. Les activitats socials anaven sempre acompanyades de música seguint les pautes del cicle de l'any i es configuraven mitjançant el treball específic de cada col·lectiu, que sempre tenien una part de pressupost per a llogar músics.

SIGLES

APAC: Archivo de la Provincia Agustiniiana de Castilla (Madrid)

ADG: Arxiu Diocesà de Girona

AHG: Arxiu Històric de Girona

BC: Biblioteca de Catalunya

SAMP: Servei d'Arxiu Municipal de Palamós

BIBLIOGRAFIA

- BALLESTER, Tomás. *El porqué de la música ó sea primeros elementos del noble arte de la música y método fácil que contienen la teórica y práctica del órgano, y un compendio ó breve explicación fundamental del canto llano y canto figurado según varios autores, para la instrucción de la juventud*. Barcelona: Imprenta de José Torner, 1824. Disponible en línia a: <<http://www.europeana.eu/portal/search?q=tomas+ballester+de+belmonte>>.
- CALLEJO FERRER, Fernando. *Música y músicos portorriqueños*. San Juan, Puerto Rico: Cantero Fernandez & Co., 1915. Disponible en línia a: <<https://archive.org/details/msicaymsicos00call>>.
- CIVIL CASTELLVÍ, Francesc. «La Capilla de Música de la Catedral de Girona (siglo XVIII)». *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. 19 (1968), p. 131-178.
- *El fet musical a les comarques gironines en el lapse de temps 1800-1936*. 2a ed. Girona: Dalmau Carles, Pla, 1994.
- CUSCÓ, Joan. *Els goigs a Sant Fèlix: Música, festa i tradició*. Barcelona: Novagràfik, 2000.
- ESCALONA, Josep Maria. *L'orgue a Catalunya: Història i actualitat*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2000. (Lectura i So; 3)
- GALDON ARRUÉ, Montiel. *La música a la catedral de Girona durant la primera meitat del segle XIX*. Tesi doctoral. Barcelona: UAB, 2003. Disponible en línia a: <<http://hdl.handle.net/10803/5192>>.
- GARCIA ESPUCHE, Albert. «Una ciutat de danses i guitarres». *Dansa i música: Barcelona 1700*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2009, p. 16-79.
- MARQUÈS, Josep M. «Ensenyament al bisbat de Girona fins a la Il·lustració». *Arxiu de Textos Catalans Antics*, núm. 12 (1993), p. 273-301.
- «Organistes i mestres de capella de la Diòcesi de Girona». *Anuario Musical*, vol. 54 (1999), p. 89-130.
- MARTÍN MORENO, Antonio. «La musicologia catalana des de Pedrell a l'actualitat». A: BONASTRE, Francesc; CORTÈS, Francesc (coord.). *Història crítica de la música catalana*. Bellaterra: UAB, 2009, p. 515-575.

- MARTÍN ROIG, Gabriel. «Els Barons de Bellpuig i la revifalla de Palamós al segle XVIII: la capella del Sant Crist (1766-1770)». *Quaderns de El pregoner d'Urgell*, núm. 21 (2008), p. 3-15.
- «L'afer Casademont: un conflicte entre capellans i frares a Palamós al segle XVIII». *Estudis del Baix Empordà*, núm. 31 (2012), p. 106-130.
- MENDOZA, Daniel. «Panorama of the Music in the Cathedral of San Juan, Puerto Rico, 1749-1857». *Latin American Music Review / Revista de Música Latinoamericana*, vol. 10, núm. 1 (primavera-estiu 1989), p. 53-68. Disponible en línia a: <<http://www.jstor.org/stable/780382>>.
- «Domingo Delgado Gómez (1806-56): Puerto Rican Master Composer». *Latin American Music Review / Revista de Música Latinoamericana*, vol. 16, núm. 2 (tardor-hivern 1995), p. 154-164. Disponible en línia a: <<http://www.jstor.org/stable/780371>>.
- PAVIA SIMÓ, Josep. «Historia del órgano mayor de la Catedral de Barcelona (1538-1952)». *Anuario Musical*, vol. 33 (1978).
- RADRESSA I CASANOVAS, Joan. «La Capella de Música de la parròquia de Sant Genís». *Llibre de la Festa Major*, 1981, s. n.
- ROSSELLÓ, Ramon. «Sant Feliu de Guíxols-Mallorca (s. XIII-XVI)». *Arxiu i Museu d'Història de la Ciutat* [Sant Feliu de Guíxols], núm. 20 (desembre 1994), p. 11.
- TRIJUEQUE FONALLERAS, Pere. «L'església parroquial de Santa Maria de Palamós. Notes inèdites». *Estudis del Baix Empordà*, núm. 12 (1993), p. 107-149.